

Huiselijk geweld:

Aard en omvang, gevolgen, hulpverlening en aanpak

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. De term huiselijk verwijst niet naar de plaats waar het geweld plaatsvindt, maar naar de relatie tussen pleger en slachtoffer, bijvoorbeeld (ex)partner, gezins- en familieleden en wordt daarom ook geweld in afhankelijkheidsrelaties genoemd. Dat geweld kan onder andere fysiek, seksueel en psychisch van aard zijn.¹ Vormen van huiselijk geweld zijn: (ex)partnergeweld, kindermishandeling en verwaarlozing, ouderenmishandeling, eergerateerd geweld, huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap, genitale verminking, mishandeling van ouders door hun kinderen, mishandeling van adolescenten door ouders of leeftijdsgenoten.

1. Aard en omvang²

Van alle vrouwen en mannen tussen de achttien en zeventig jaar is 45% ooit slachtoffer is geweest van huiselijk geweld, als kind, partner of ouder. Bekeken voor een periode van de afgelopen vijf jaar is ruim 9% van de Nederlandse bevolking slachtoffer van huiselijk geweld. In bijna 75% van de gevallen van ernstig huiselijk geweld gaat het om lichamelijk geweld (65%) en seksueel geweld (8%). Geschat wordt dat er jaarlijks in Nederland minstens 200.000 personen slachtoffer worden van (evident) huiselijk geweld dat wordt gepleegd door ongeveer 100.000 à 110.000 verdachten. Bij de verdachten is 87% man en 13% vrouw. Bij de slachtoffers van evident huiselijk geweld is ongeveer 60% vrouw en 40% man. Ruim een derde van de slachtoffers geeft aan ook dader te zijn. (Van Dijk, Flight, Openhuis & Duesmann, 1997; Van der Veen & Bogaerts, 2010).

Incidenten, aangiften en meldingen bij de politie

Slachtoffers melden vaker huiselijk geweld bij de politie: in 1997 naar schatting zo'n 12% van alle gevallen van huiselijk geweld, in 2010 was dat 20% (Van der Veen & Bogaerts, 2010). In zo'n 40% van de gemelde incidenten volgt een aangifte en in 20 tot 25% van de gemelde incidenten wordt de pleger van het geweld aangehouden. Het overgrote aandeel van de incidenten betreft lichamelijk of psychisch geweld.

Incidenten, aangiften en aanhoudingen	(Ferwerda, 2009)	(Min V&J, 2011, p.14)
	2008	2010
Incidenten	63.841	87.323
Aangiften	23.671	24.043
Aanhouding	15.818	15.440

Overzicht van contacten en meldingen bij de Steunpunten Huiselijk Geweld.

	2010	2011	Stijging %
Civiel* (sociale omgeving)	9.147	9.351	3,3%
Civiel* (professionals)	2.609	2.795	7,1%
Meldingen politie	21.876	32.477	43,9%
Coördinatie huisverboden door SHG	2.355	2.628	11,6%
Totaal	35.987	47.251	31,3%

* Dit betreft zaken die niet afkomstig zijn van de politie maar vanuit de sociale omgeving of andere professionals. (TK. (2012–2013). 33400 XVI Nr. 137. p.5)

Gevlucht of gedood

Soms is geweld zo ernstig of bedreigend dat vluchten, eventueel met de kinderen, de enige uitweg is. In 2008 hebben 10.000 slachtoffers gebruik gemaakt van de vrouwenopvang. Circa 38% daarvan is een meegekomen kind (Commissie Stelsel Vrouwenopvang, 2010). De vier grote steden hebben sinds 1 juli 2008 een opvang voor mannen met in totaal 40 opvangplekken. Tussen 1 juli 2008 en 31 december 2010 hebben de vier opvanglocaties gezamenlijk 677 aanmeldingen ontvangen (Nahoe, 2011).

In de periode 2009-2011 registreerde de politie gemiddeld 21 vrouwen, 13 kinderen en 13 mannen als dodelijke slachtoffers

¹ Voorbeelden van fysiek en seksueel geweld zijn slaan, bijten, schoppen, aanranden, verkrachten, maar ook zorg onthouden en besmetten. Voorbeelden van psychisch geweld zijn belaging, intimideren, sociaal isoleren, vernederen en manipuleren.

² Huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen worden in Nederland zowel in onderzoek als beleid veelal gender-neutraal benaderd. De hier weergegeven onderzoeken in Nederland dragen daarvan de kenmerken. Deze gender-neutrale benadering heeft zowel nationaal als internationaal tot kritiek geleid. In de mensenrechtenrapportage 2012 van het College voor de Rechten van de Mens wordt aanbevolen om een gendersensitief Nationaal Actieplan te ontwikkelen voor de bestrijding van geweld tegen vrouwen, inclusief huiselijk geweld.

van huiselijk geweld per jaar (TK 2012-2013. 33400 XVI nr. 137) (Centraal Bureau voor de Statistiek, 20-9-2013). Ze vormen jaarlijks ongeveer een derde van het totaal aantal slachtoffers van moord en doodslag. Daarnaast zijn er dodelijke slachtoffers van pogingen tot zelfdoding. In het onderzoek van Van Dijk, Van Veen en Cox (2010) gaf een vijfde van de geïnterviewde slachtoffers van huiselijk geweld aan een poging tot zelfdoding te hebben gedaan.

Geweld in partnerrelaties

Ruim 60% van het huiselijk geweld betreft partner- of ex-partnergeweld. Vrouwen (60%) worden daarvan vaker slachtoffer dan mannen (40%) (Van der Veen & Bogaerts, 2010). Vrouwen zijn ook vaker het slachtoffer van ernstige vormen van geweld en hebben meer te maken met structurele vormen van geweld dan mannen. Huiselijk geweld wordt gekarakteriseerd door de controle en macht die de pleger, meestal de man, uitoefent op het slachtoffer, meestal de vrouw. Een ongelijke machtsverhouding tussen man en vrouw ligt hier aan ten grondslag. Plegers van huiselijk geweld blijken relatief vaak ook andere misdrijven te plegen. Mannen worden vaker slachtoffer van geweld dat gepleegd wordt door een broer of een andere persoon in de huiselijke kring. Bij geweld in partnerrelaties wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen *common couple violence* en *intimate terrorism*. Ongeveer 20% van de plegers zijn *intimate terrorists*. Intiem terrorisme is door zijn structurele karakter de meest ernstige vorm van huiselijk geweld. (Van der Veen & Bogaerts, 2010)

Kinderen als slachtoffer

Uit recent onderzoek blijkt dat in 2010 ruim 118.000 kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar in Nederland (ruim 3 procent van het totaal) blootgesteld waren aan een vorm van kindermishandeling (Alink et. al, 2012). In 2012 is ruim 65.300 maal contact opgenomen met een Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) over een vermoeden van kindermishandeling. Sinds 2004 is het totale aantal eerste contacten bij het AMK bijna verdubbeld (Jeugdzorg Nederland, 2013). Uit onderzoek van Bakker en anderen (2009) blijkt dat 20% van de Nederlandse vrouwen en 4% van de Nederlandse mannen een vorm van seksueel geweld (exclusief kwetsende opmerkingen) heeft ervaren vóór het 16e levensjaar. Van Alink et al. (2012) schatten het aantal gevallen van seksueel kindermisbruik op 2.939 per jaar (0,8 per duizend kinderen), dit zijn overwegend slachtoffers van misbruik buiten het gezin.

Kinderen als getuige

Bij huiselijk geweldincidenten is er in 58% sprake van een gezinssituatie met kinderen tot 18 jaar. Daarbij gaat het veelal om jonge kinderen. Bij ruim een kwart van de incidenten zijn kinderen daadwerkelijk getuige geweest van het geweld. Naar schatting groeien jaarlijks minimaal 60.000 kinderen op in een gezin waar sprake is van huiselijk geweld. Hiervan zijn onge-

veer 25.500 kinderen daadwerkelijk getuige van het geweld (Ferwerda, 2007; Nieuwenhuis, 2008). Euser, Alink, IJzendoorn en Bakermans-Kranenburg (2013) komen tot een totale prevalentieschatting van 44.533 kinderen die getuige zijn geweest van huiselijk geweld, dat is 12 per 1.000 kinderen.

Huiselijk geweld tegen ouderen

Ouderenmishandeling komt voor in gezins- en familierelaties, maar ook in zorgrelaties met beroepskrachten in de thuissituatie of binnen instellingen. De drie meest voorkomende vormen zijn psychisch en fysiek geweld en financiële uitbuiting. Soms is de mishandeling het gevolg van overbelasting van de mantelzorg. Dit wordt *ontspoorde (mantel)zorg* genoemd.

De exacte omvang van ouderenmishandeling is niet vast te stellen is. Er zijn slechts fragmentarische lokale en regionale cijfers beschikbaar over ouderenmishandeling en het thema wordt bij onderzoek naar de gehele bevolking niet (mede) onderzocht (vergelijk MOVISIE, 2013). Geschat wordt dat minstens een op de twintig ouderen te maken heeft met een vorm van mishandeling (MOVISIE, 2009). Op basis van de registraties van meldingen bij SHG's en aandachtsfunctionarissen ouderenmishandeling uit 2012 komt het volgende beeld naar voren over de verdeling naar vormen van geweld, de plegers en leeftijdsgroepen (MOVISE, 2013):

Vormen		Pleger		Leeftijd	
Psychisch	35%	Kinderen (kleinkind)	35%	70-79 jaar	28%
Lichamelijk	28%	Familie	24%	80-89 jaar	22%
Financieel	20%	(Ex) Partner	24%	65-69 jaar	20%

Schadelijke traditionele praktijken

Schadelijke traditionele praktijken is een internationaal gebruikt begrip voor geweld, verminking en onderdrukking voortkomend uit orthodoxe/conservatieve tradities en opvattingen over seksualiteit en man-vrouwrollen. Hieronder vallen onder meer eengerelateerd geweld, kindhuwelijken en huwelijksdwang, gedwongen achterlating, genitale verminking en polygamie.

Van de bijna 70.000 in Nederland geregistreerde vrouwen uit de risicolanden is naar schatting 40% besneden, bijna 28.000 vrouwen. Van de vrouwen in de asielopvang is naar schatting driekwart besneden: ruim 1.400 vrouwen (Exterkate, 2013). Naar eengerelateerd geweld zijn in Nederland inmiddels verschillende onderzoeken gedaan, maar er zijn geen exacte cijfers beschikbaar (Janssen & Sanberg, 2010).

Bij huwelijksdwang is er sprake van een continuüm van algehele vrije partnerkeuze tot expliciete huwelijksdwang, met daartussen een groot grijs gebied van *zachte dwang* (Koning & Bartels, 2005). In 2013 start een onderzoek om een *educated*

guess te kunnen maken van de omvang van huwelijksdwang, achterlating en huwelijksgevangenschap. In een quickscan naar preventie en de aanpak van huiselijk geweld in orthodox-christelijke gemeenschappen werd duidelijk dat huiselijk geweld in orthodox-protestantse gezinnen grotendeels overeenkomt met huiselijk geweld in niet-orthodox-protestantse gezinnen. Er zijn wel specifieke risicofactoren door de opvattingen, normen en waarden die voortkomen uit het geloof en de culturele tradities binnen bepaalde orthodox-protestantse gezinnen (Bakker & Felten, 2012).

Plegers van huiselijk geweld

In een onderzoek van het WODC in 2010 naar plegers van huiselijk geweld in de totale bevolking rapporteert 12% van de respondenten het plegen van huiselijk geweld in de voorgaande vijf jaar (Van der Knaap, Idrissi, & Bogaerts, 2010). Een aanzienlijk aantal van deze respondenten rapporteerde uitsluitend enkele lichte vormen van (psychisch) geweld zodat in hun geval niet werkelijk van huiselijk geweld gesproken kon worden. Op basis van type en intensiteit van door de respon-

denten gerapporteerd geweld is een indeling in drie groepen gemaakt: plegers van incidenteel psychisch geweld, plegers van incidenteel lichamelijk geweld en plegers van structureel geweld. Geconcludeerd kan worden dat slechts een klein deel van de groep daadwerkelijk als plegers van structureel huiselijk geweld is te beschouwen. Opvallend genoeg bestaat de groep zelf gerapporteerde plegers van structureel geweld bestaat voor 60% uit vrouwen en is gemiddeld 38 jaar (Van der Knaap et al., 2010, p.12). Bijna drie op de vijf plegers van huiselijk geweld in de onderzoeksgroep hebben een Nederlandse culturele achtergrond, terwijl ruim een kwart van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse afkomst is. De helft van de onderzoeksgroep heeft een hbo- of universitaire opleiding, terwijl een derde een opleiding op middelbaar niveau heeft en 12,5% een lage opleiding heeft jaar (Van der Knaap et al., 2010).

In hetzelfde onderzoek werden ook plegers onderzocht die in aanraking waren gekomen met justitie (reclasseringspopulatie). Deze groep bestond voor zo'n 93% uit mannen.

2. Gevolgen van huiselijk geweld

Huiselijk geweld leidt problemen op emotioneel gebied en heeft gevolgen ten aanzien van opleiding, werk en de financiële situatie. Ook kan het geweld leiden tot verslavingsproblemen, suïcidepogingen, lichamelijk letsel of gedragsproblemen. De gevolgen kunnen zich pas op latere leeftijd openbaren. Er zijn verschillen in de omvang van de gevolgen naar type geweld (lichamelijk, seksueel en overig geweld) en sekse. Globaal kan gesteld worden dat de hierna genoemde gevolgen het grootst zijn voor slachtoffers van seksueel geweld en voor vrouwen (Van Dijk, van Veen & Cox, 2010).

Relationele en emotionele gevolgen

Voor de slachtoffers bij wie de dader van huiselijk geweld de (ex-)partner is, is scheiding het belangrijkste gevolg in de relationele sfeer (> 80%). Vaak is er sprake van verlies van contact met de familie, maar ook met vrienden en kennissen. Kinderen die slachtoffer van huiselijk geweld zijn geweest verliezen het vertrouwen in zichzelf en anderen, ervaren later problemen met intimiteit en seksualiteit en hebben moeite om relaties aan te gaan.

Huiselijk geweld heeft grote gevolgen op emotioneel gebied. Seksueel geweld leidt naar verhouding het meest tot emotionele problemen, alhoewel slachtoffers van de andere vormen van huiselijk geweld ook in een hoge mate geconfronteerd worden met verschillende emotionele gevolgen. Slachtoffers

verliezen zelfvertrouwen en het vertrouwen in anderen, krijgen nachtmerries en problemen met intimiteit en seksualiteit. Men ondervindt meer problemen met het (zelf)vertrouwen naarmate men op een jongere leeftijd voor het eerst met huiselijk geweld is geconfronteerd. Minderjarigen krijgen ook vaker nachtmerries en problemen met intimiteit en seksualiteit (Van Dijk, van Veen & Cox, 2010).

Gevolgen voor opleiding, werk, wonen en financiën

Meer dan 40% van de slachtoffers moest verhuizen en eenzelfde percentage moest zichzelf financiële beperkingen opleggen. Een kwart gaf aan niet naar werk, school of opleiding te kunnen gaan en één op de zeven slachtoffers van huiselijk geweld gaf aan zijn of haar baan verloren te hebben (Van Dijk, van Veen & Cox, 2010).

Lichamelijk letsel en gedragsproblemen

Van de slachtoffers van huiselijk geweld heeft bijna twee vijfde te maken gehad met lichamelijk letsel; bij 13 tot 15% gaat het zelfs om blijvend lichamelijk letsel. Rond de 20% van de slachtoffers van lichamelijk, seksueel en overig geweld heeft verslavingsproblemen gekregen. Een evengroot percentage deed een poging zichzelf van het leven te beroven: In het algemeen leidt huiselijk geweld vaker tot eet- en medicijnproblemen dan tot drank- en drugsproblemen (Van Dijk, van Veen & Cox, 2010).

Kosten van huiselijke geweld

De kosten als gevolg van huiselijk geweld zijn drieërlei: voor het gebruik van (officiële) diensten (politie, justitie, gezondheidszorg, opvang e.d.), die ontstaan door verzuim (productieverlies) en tenslotte van het menselijk lijden. Voor alle drie is het lastig de werkelijke kosten boven water te krijgen. Dat is met name voor de laatste kostenpost het geval.

In 1997 kwam men in Nederland op basis van schaarse en deels verouderde gegevens kwam men tot de slotsom dat ernstig fysiek geweld van mannen tegen hun vrouwelijke (ex-)partner de samenleving ruim 332 miljoen gulden per jaar kost. Het gaat hier dan alleen om kosten voor het gebruik van (officiële)

diensten. Omgerekend naar 2011 betekent dat zo'n 280 miljoen euro (Korf, 1997). In een onderzoek in 2010 werd berekend dat de directe kosten voor werkgevers van verzuim ten gevolge van huiselijk geweld tussen de 74 en 192 miljoen euro per jaar bedragen (Visee, 2010).

Recent Australisch onderzoek bracht aan het licht dat huiselijk geweld een negatieve invloed heeft op de arbeidscapaciteit van slachtoffers en daarmee ook impact heeft op hun prestaties, productiviteit en veiligheid. Zij pleiten voor meer ondersteuning van slachtoffers om ervoor te zorgen dat ze dankzij economische onafhankelijkheid een gewelddadige relatie kunnen overleven (McFerran, 2011).

3. Preventie, signalering en hulpverlening

Preventie

In augustus 2012 is een nieuwe rijksoverheidscampagne gestart: *Een veilig thuis. Daar maak je je toch sterk voor?* De campagne wil burgers stimuleren te handelen als ze huiselijk geweld of kindermishandeling signaleren. Deze campagne is het vervolg op de campagnes *Nu is het genoeg* (huiselijk geweld) en *Wat kan ik doen?* (kindermishandeling). Campagne website: vooreenveiligthuis.nl.

Om jongeren te attenderen op de signalen van huwelijksdwang is er een multimediale campagne ontworpen als *niemandtsweet.nl*. De campagne maakt jongeren bewust van het feit dat ze de vrijheid hebben om zelf een partner te mogen kiezen. Doelstelling van dit project is het vergroten van kennis over huwelijksdwang en achterlating bij jongeren. Rond ditzelfde thema zijn in de afgelopen drie jaar een aantal jongerenconferenties georganiseerd (youright2choose.nl).

In juni 2013 is in het kader van het actieplan *Ouderen in veilige handen* een nieuwe televisiecampagne gestart en een voorlichtings-DVD gepresenteerd waarmee professionals en vrijwilligers die met ouderen werken ouderenmishandeling beter kunnen herkennen en in actie kunnen komen.

Signalering, meldcode en meldrecht

Sinds 1 juli 2013 zijn professionals in de sectoren (gezondheids) zorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie, verplicht een meldcode te hantieren bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Een meldcode is een stappenplan dat de professional stapsgewijs door het proces heen leidt vanaf het moment dat hij of zij geweld signaleert tot aan de beslissing over het al dan niet doen van een melding. Bij de invoering van de Wet verplichte meldcode is er ook een wettelijk meldrecht in de Wet maatschappelijke ondersteuning opgenomen. Dit meldrecht geeft beroepskrachten het recht om, ook zonder toestemming

van de cliënt, een vermoeden van huiselijk geweld te melden bij het Steunpunt Huiselijk geweld SHG (TK 2012-2013 33400 XVI nr. 156). Voor signalering en bespreekbaar maken van ouderenmishandeling is de Wet meldcode (zorg en welzijn) van toepassing door wijzigingen van de Kwaliteitswet zorginstellingen waarin ook is opgenomen de meldplicht voor ouderenmishandeling binnen de zorgrelatie. In de toekomst wordt de kwaliteitswet vervangen door de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz).

Steunpunten huiselijk geweld en Advies- en Meldpunten Kindermishandeling

De steunpunten hebben in eerste instantie een steunende en adviserende functie voor iedereen die op de een of andere wijze met huiselijk geweld in aanraking komt. De Wet verplichte meldcode regelt dat het SHG de bevoegdheid heeft meldingen van huiselijk geweld te registreren, de noodzaak van toeleiding naar passende hulp te onderzoeken en zo nodig de toeleiding naar deze hulp te organiseren. Nederland telt 35 Steunpunten Huiselijk Geweld. De Steunpunten ontvangen op jaarbasis ongeveer 50.000 adviesvragen, consultaanvragen en meldingen (Janssen, 2013).

De Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK) zijn het centrale aanspreekpunt als sprake is van (vermoedelijke) kindermishandeling. Het AMK biedt zelf geen hulp, maar onderzoekt wat er aan de hand is en welke hulp in gang gezet moet worden om de mishandeling te laten stoppen. Er is weinig gespecialiseerd aanbod. Vooral bij mishandeling en verwaarlozing wordt veel algemeen aanbod ingezet. Voor de hulp aan kinderen gaat het dan om vormen van traumaverwerking en speltherapie. Daarnaast zijn er veel vormen van intensieve hulp in de thuissituatie. Hulp wordt geboden door bijvoorbeeld het Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW),

GGZ-instellingen en Bureaus Slachtofferhulp. Voor hulp na seksueel misbruik zijn er wel een aantal specifieke interventies.

Opvang

Slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld dragen de gevolgen vaak jaren met zich mee. De behoefte aan hulp, opvang en advies varieert per ervaring en persoon. Het hulpaanbod moet daarom afgestemd zijn op de verschillende behoeften. Organisaties voor vrouwenopvang bieden opvang en hulp aan vrouwen - en hun eventuele kinderen - die slachtoffer zijn van huiselijk geweld, eengerelateerd geweld, loverboys/jeugdprostitutie of mensenhandel. Naast het basispakket aan opvang en (ambulante) hulpverlening zijn er ook verschillende specialismen ontwikkeld waaronder opvang en hulpverlening voor tienermoeders, behandelgroepen voor getraumatiseerde slachtoffers, safehouses op geheime locaties, opvang en hulpverlening voor slachtoffers van eengerelateerd geweld en opvang voor mannelijke slachtoffers. Een nieuwe ontwikkeling is de open setting van het Oranje Huis waarbij de nadruk ligt op de aanpak, op het stoppen van geweld.

Hulpverlening aan plegers

Voor plegers van partnergeweld is er een aanbod van ambulante hulpverlening voornamelijk in (semi-) verplicht/vrijwillig kader. Indien er sprake is van een strafrechtelijke aanpak vindt het aanbod in een justitieel kader (gedwongen) plaats. Deze hulpverlening wordt voornamelijk geleverd door de ambulante forensische psychiatrie. De reclassering vormt dan een schakel tussen Openbaar Ministerie en hulpverlening. Daarnaast bestaat er op beperkte schaal een aanbod op vrijwillige basis voor plegers van huiselijk geweld.

Ondersteuning bij preventie en hulpverlening

Er zijn in Nederland veel methoden en programma's ontwikkeld voor zowel het voorkómen van kindermishandeling en huiselijk geweld als voor het behandelen van de gevolgen van beide geweldsvormen. Veel van deze interventies zijn inmiddels via handboeken overdraagbaar gemaakt en terug te vinden in de databanken van het Nederlands Jeugdinstuut (Effectieve Jeugdinterventies) en MOVISIE (Databank Effectieve interventies huiselijk geweld). (TK 33400 XVI nr. 156).

Systeemgerichte benadering en ketenaanpak

De hulpverlening streeft naar een cliëntgerichte, multidisciplinaire aanpak die alle betrokkenen, ook plegers, zo veel mogelijk naar de hulpverlening leidt. Dit staat bekend als een systeemgerichte benadering. Het veronderstelt dat alle direct betrokkenen hulp krijgen die onderling samenhangt en op elkaar is afgestemd. De ketenaanpak van organisaties die zijn betrokken bij de aanpak van huiselijk en eengerelateerd geweld (politie, Openbaar Ministerie, reclassering, kinderbescher-

ming, vrouwenopvang en andere hulpverleningsinstanties) is de afgelopen jaren versterkt.

Zo staat ook bij de hulpverlening in het kader van de Wet tijdelijk huisverbod een systeemgerichte aanpak centraal. Essentie van de wet is dat er tijdens de periode dat een huisverbod is opgelegd aan de plegger, maar ook aan het slachtoffer en eventueel aanwezige kinderen, een adequaat hulpaanbod wordt gedaan. Dit hulpaanbod dient zeer kort na het opleggen van een huisverbod in gang te worden gezet. In de praktijk betekent dit dat de verschillende hulpverleningsinstellingen gezamenlijk afspraken moeten maken over een systeemgericht aanbod.

Strafrechtelijke aanpak

Politie en Openbaar Ministerie hebben in de afgelopen jaren veel werk gemaakt van een andere aanpak van huiselijk geweld. Sinds 1 juni 2010 vervangt de *Aanwijzing huiselijk geweld en eengerelateerd geweld (2010A010)* van het Openbaar Ministerie, de *Aanwijzing huiselijk geweld* uit 2003. Deze aanwijzing stelt regels omtrent de opsporing en vervolging van huiselijk geweld en eengerelateerd geweld. Daarbij worden randvoorwaarden geformuleerd voor onder andere de invulling van lokale samenwerking tussen politie, OM en reclassering. Voor kindermishandeling is op 1 november 2010 een nieuwe aanwijzing van kracht geworden.

Elk arrondissementsparket heeft een contactfunctionaris voor het coördineren van de aanpak van huiselijk- en eengerelateerde geweldzaken. Bij de politie zijn contactfunctionarissen voor huiselijk geweld en eengerelateerd geweld aangewezen. Het Landelijk Expertise Centrum Eengerelateerd Geweld (LEC EGG) ondersteunt bij de aanpak van eengerelateerd geweld. Onderdeel van de aanpak is ook een landelijk dekkend netwerk van Veiligheidshuizen. Binnen de Veiligheidshuizen wordt de aanpak van huiselijk geweld gekenmerkt door een integrale samenwerking van de strafrechtelijke (justitiële) interventie en de hulpverlening.

Er zijn ook een aantal specifieke wettelijke maatregelen ingevoerd. Sinds 1 januari 2009 is de Wet tijdelijk huisverbod van kracht. De maatregel is gericht op het voorkomen van huiselijk geweld. Het aantal huisverboden dat jaarlijks wordt opgelegd, groeit nog steeds. In 2012 werden 3529 huisverboden opgelegd. Dat waren er zo'n 400 meer dan in het jaar ervoor (3139).²

Op 1 juli 2013 is een wet van kracht geworden tot verruiming van de mogelijkheden tot strafrechtelijke aanpak van huwelijksdwang, polygamie en vrouwelijke genitale verminking. En er is een wet in de maak die het eenvoudiger maakt onder dwang gesloten huwelijken nietig te verklaren en een verbod op kinderhuwelijken.

4. Beleid

Landelijk beleid

Eind 2010 is het plan van aanpak geweld in huiselijke kring *De volgende fase* afgerond. Ook andere programma's op het terrein van geweld in huiselijke kring, zoals het *beleidsprogramma Eergerelateerd geweld* en het *Actieplan aanpak kindermishandeling* liepen eind 2010 af en het programma *Beschermd en Weerbaar* eind 2011.

De verschillende ministeries gaan, gecoördineerd door het ministerie van VWS (sinds 2013), gebundeld verder met deze onderwerpen onder de noemer *Geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA)*.

Inhoudelijk zijn daarbij de drie centrale pijlers benoemd die de kapstok vormen voor de maatregelen die het kabinet treft op het terrein van geweld in huiselijke kring: (TK, 2012-2013 33400 XVI nr. 156)

1. een gerichte aanpak van de plegers
2. het versterken van de positie van (potentiële) slachtoffers (preventie, signaleren, opvang en nazorg)
3. het doorbreken van intergenerationale overdracht van geweld in huiselijke kring

De belangrijkste onderwerpen waarop wordt samengewerkt zijn:

- * Publiekscampagne (VWS en VenJ: Voor een veilig thuis)
- * Verplichte meldcode (VWS, VenJ, OCW, SZW en BZK)
- * Databank interventies (VenJ en VWS)
- * Aanpak kindermishandeling (VenJ, VWS en BZK)
- * Aanpak ouderenmishandeling (VWS en VenJ)
- * Preventie en het doorbreken van de intergenerationale overdracht van geweld (OCW en VWS)
- * Onderzoek (VenJ en VWS)
- * Huisverbod (VenJ en VWS)
- * Internationaal (VenJ, VWS, OCW, BZK).

Regionaal beleid

De regie voor de aanpak van huiselijk geweld ligt bij de gemeenten. Zij moeten de lokale samenwerkingspartners bij elkaar brengen, hen stimuleren om onderling bindende en sluitende afspraken te maken en erop toezien dat die afspraken worden nagekomen. Sinds de komst van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) op 1 januari 2007, is het beleid ter bestrijding van huiselijk geweld ook wettelijk een taak van gemeenten geworden. In het bestuursakkoord tussen het Rijk en de VNG is afgesproken dat de VNG zal bevorderen dat alle gemeenten in 2011 (gefaseerd) de aanpak van huiselijk geweld in uitvoering hebben. In 2009 is de *Modelaanpak huiselijk geweld: Elementen voor lokaal beleid* uitgebracht, die gemeenten een handreiking biedt bij het opzetten, inrichten en uitbouwen van het beleid ter preventie en bestrijding van huiselijk geweld (Ministerie van Justitie, 2010).

De handreiking *De volgende stap* (Patje, 2011) gaf concrete

verbeterpunten: onder andere voor beleid, uitvoering en het creëren van draagvlak in de regio. Rijk, gemeenten en de branche hebben sinds de oprichting van de Steunpunten Huiselijk Geweld veel geïnvesteerd in de aanpak huiselijk geweld. Maar er kan nog veel verbeterd worden, vandaar: *De volgende stap*. Belangrijke veranderingen in het regionale beleid De belangrijkste wijzigingen in het beleid voor de gemeenten (Landelijke ontwikkelingen kindermishandeling en huiselijk geweld, 2013).

1. Stelselherziening geweld in huiselijke kring en Regioaanpak Veilig thuis: Gemeenten nemen vanaf 2015 gezamenlijk de volle verantwoordelijkheid voor de aanpak van geweld in huiselijke kring (preventie, opvang & bescherming, herstel en nazorg). Dit wordt explicieter in de Wmo geformuleerd
2. Wet verplichte Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (wet Meldcode): Alle gemeenten hebben de verantwoordelijkheid om erop toe te zien dat organisaties in de sectoren maatschappelijke ondersteuning en kinderopvang over een meldcode beschikken.
3. Het Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling (AMHK): De Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK's) en de Steunpunten Huiselijk Geweld (SHG's) worden samengevoegd tot één organisatie.

Enkele actuele ontwikkelingen

Mishandeling van ouders (huiselijk geweld door kinderen):

Uit een verkennend onderzoek door TNO en MOVISIE naar huiselijk geweld door kinderen (meer dan 2000 gevallen per jaar) blijkt dat mishandeling van ouders vooral wordt gepleegd door inwonende jongens vanaf hun vijftiende jaar, afkomstig uit alle lagen van de bevolking en veelal gericht is op alleenstaande, autochtone en biologische moeders. Er moeten preventieprogramma's komen gericht op bewustwording, voorkomen en vroeg signaleren én er zijn hulpprogramma's en opvang binnen de GGZ nodig voor deze jongeren (MOVISIE & TNO, 2013).

Ouderenmishandeling

Het Actieplan ouderenmishandeling *Ouderen in veilige handen* loopt tot einde 2014. De komende jaren worden o.a. pilots financieel misbruik uitgevoerd in zeven gemeenten; een handreiking (toolkit) preventie en aanpak ouderenmishandeling voor gemeenten ontwikkeld en er volgt een inventarisatie naar de stand van zaken bij de 35 centrumgemeenten.

Aandacht voor geweld in afhankelijkheidsrelaties in het initiële onderwijs

Er is een plan van aanpak ontwikkeld dat beoogt om de aandacht voor geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA) structureel te verankeren in opleidingen, om de handelingsverlegenheid weg te nemen en aankomend professionals voldoende toe te rusten voor het signaleren van en handelen bij vermoedens van geweld in afhankelijkheidsrelaties (TK, 2012-2013, 33400-XVI nr. 157).

Literatuur

- * Alink, L., IJzendoorn, R. van, Bakermans-Kranenburg, M.J., Pannebakker, F., Vogels, T., & Euser, S. (2012). *Kindermishandeling in Nederland Anno 2010: De Tweede Nationale Prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010)* (Tweede editie). Leiden: Casimir.
- * Bakker, F., Graaf, H., de Haas, S., Kedde, H., Kruijer, H., & Wijssen, C. (2009). *Seksuele gezondheid in Nederland*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- * Bakker, H., & Felten, H. (2012). *De mantel der liefde: quickscan naar huiselijk geweld in orthodox-protestantse gezinnen*. Utrecht MOVISIE.
- * Centraal Bureau voor de Statistiek. (2012). *Doodsoorzaken; niet-natuurlijke dood, diverse kenmerken (inwoners)*. Heerlen: CBS.
- * Commissie Stelsel Vrouwenopvang. (2010). *'Opvang 2.0' Naar een toekomstbestendig opvangstelsel. Advies van de Commissie 'Stelsel Vrouwenopvang'*. (S.I.: s.n.)
- * Dijk, T. van, Flight, S., Oppenhuis, S., & Duesmann, B. (1997). *Huiselijk geweld: aard, omvang en hulpverlening*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- * Dijk, T. van., Veen, M., & Cox, E. (2010). *Slachtofferschap van huiselijk geweld: aard, omvang, omstandigheden en hulpzoekgedrag*. Hilversum: Intomart.
- * Euser, S., Alink, L., IJzendoorn, R. van, & Bakermans-Kranenburg, M. (2013). *De Prevalentie van Huiselijk Geweld in Nederland in 2010*. Leiden: Centrum voor Gezinsstudies, Universiteit Leiden.
- * Exterkate, M. (2013). *Vrouwelijke Genitale Verminking in Nederland - Omvang, risico en determinanten*. Utrecht: Pharos.
- * Ferwerda, H. (2007). *Met de deur in huis. Omvang, aard achtergronden en aanpak van huiselijk geweld in 2006 op basis van landelijke politiecijfers*. Arnhem/Dordrecht: Advies- en onderzoeksgroep Beke.
- * Ferwerda, H. (2009). *Huiselijk geweld gemeten – cijfers 2008*. Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke.
- * Janssen, J., & Sanberg, R. (2010). *Inzicht in cijfers: Mogelijke eorzaken in 2007, 2008 en 2009*. Den Haag: Ministerie van BZK, Ministerie van Justitie Programmabureau Eergerelateerd Geweld.
- * Janssen, L. (2013). *Protocol van handelen Steunpunten Huiselijk Geweld bij (vermoedens van) huiselijk geweld*. Utrecht: GGD Nederland, Federatie Opvang, MO Groep.
- * Jeugdzorg Nederland (2013). *Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK): Overzicht 2012*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.
- * Knaap, L.M. van der, Idrissi, F. el, & Bogaerts, S. (2010). *Da-ders van huiselijk geweld*. Den Haag: WODC.
- * Koning, M. de, & Bartels, E. (2005). *Over het huwelijk gesproken: partnerkeuze en gedwongen huwelijken onder Marokkaanse, Turkse en Hindostaanse Nederlanders*. Den Haag: ACVZ.
- * Korf, D.J., Mot, E., Meulenbeek H., & Brandt, T. van den (1997). *Economische kosten van thuisgeweld tegen vrouwen*. Amsterdam: Thesis Publishers.
- * Landelijke ontwikkelingen kindermishandeling en huiselijk geweld. (2013). S.I.: Ministerie van Justitie en Veiligheid, Ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport, VNG, voorde-jeugd.nl.
- * Lünemann, K., & Pels, T. (2013). *Van generatie op generatie. Een literatuurstudie naar het doorbreken van geweld en de rol van opvoeding. Wmo Kennis Cahier 20*. Utrecht: Verwey Jonker Instituut.
- * McFerran, L. (2011). *Save at home, save at work. National Domestic Violence and the Workplace Survey (2011)*. S.I.: Australian Government, Centre for gender related violence studies.
- * Ministerie van Justitie. (2002). *Privé geweld – publieke zaak. Nota over de gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld*. Den Haag: Ministerie van Justitie, DPJS, 2002.
- * Ministerie van Veiligheid en Justitie. (2011). *Jaarverslag Nederlandse politie 2010*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie
- * Ministerie van Veiligheid en Justitie. (2013). *Beleidsdoorlichting Preventiemaatregelen. Artikel 13.1 van de begroting van het ministerie van Veiligheid en Justitie*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- * MOVISIE (2009). *Factsheet Ouderenmishandeling*. Utrecht: MOVISIE.
- * MOVISIE. (2013). *Registaties ouderenmishandeling. Ouderenmishandeling 2012*. Utrecht: MOVISIE.
- * MOVISIE & TNO. (nog te verschijnen). *Factsheet Huiselijk geweld door kinderen en jongeren*. Utrecht/Leiden: MOVISIE, TNO.
- * Nanhoe, A.C. (2011). *Pionieren in de mannenopvang. Een evaluatiestudie na 2½ jaar ervaring met de opvang en hulpverlening aan mannelijke slachtoffers van (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht*. [S.I.]: [s.n.]
- * Nieuwenhuis, A. (2008). *Huiselijk geweld op het netvlies gebrand. Een onderzoek naar kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld*. (Doctoraalscriptie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit). Amsterdam : Vrije Universiteit.
- * Patje, W. (2011). *De volgende stap: Handreiking voor de versterking van de regierol van centrumgemeenten bij de aanpak van huiselijk geweld*. Den Haag: VNG.
- * Prozman, G., Lo Fo Wong, S., Bulte, E., & Lagro-Janssen, A.L.M. (2013). *Zorggebruik van vrouwen die slachtoffer zijn van partnergeweld. Huisarts en wetenschap 56(6), 258-262.*

- * TK. (2012–2013). 33400 XVI Nr. 137 Lijst van vragen en antwoorden Vastgesteld. (20-2-2013).
- * TK. (2012-2013). 33400 XVI nr. 156. Brief van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: over voortgang van het beleid inzake geweld in afhankelijkheidsrelaties. (15- 07-2013).
- * TK. (2012-2013). 33400-XVI nr. 157. Brief van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: en de minister van onderwijs over Plan van aanpak aandacht voor GIA in

opleidingen.(15- 07-2013).

- * Veen, H.C.J. van der, & Bogaerts, S. (2010). *Huiselijk geweld in Nederland: overkoepelend synthese-rapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*. Den Haag, WODC.
- * Visee, H.C., & Homurg, G.H.J. (2010). *Verzuimkosten werkgevers ten gevolge van huiselijk geweld. Eindrapport*. Amsterdam: Regioplan.

Meer informatie

MOVISIE brengt naast de factsheet over huiselijk geweld ook factsheets uit over o.a.: eergeerelateerd geweld, ouderen-mishandeling, huwelijksdwang, seksueel geweld, jongensprostitutie, meisjesprostitutie

MOVISIE: Kennisdossier: Huiselijk geweld:

<http://www.movisie.nl/kennisdossier/huiselijk-geweld>

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Website: www.huiselijkgeweld.nl

E-nieuws huiselijkgeweld.nl(*): tweewekelijks de updates in uw mailbox ; abonneren via Website: www.huiselijkgeweld.nl

Website: www.meldcode.nl

Colofon

Huiselijk geweld: aard en omvang, gevolgen, hulpverlening en aanpak is te downloaden via: www.huiselijkgeweld.nl

Deze informatie kan worden gebruikt voor beleidsnota's, artikelen, toespraken en scripties. Citeren, mits met bronvermelding, is toegestaan.

Uitgave MOVISIE november 2013

Veilig thuis, ook achter de voordeur... maar hoe?

MOVISIE werkt als kennisinstituut al jaren aan de aanpak van huiselijk geweld. We stonden aan de wieg van de Steunpunten Huiselijk Geweld. En met de decentralisatie van de taken naar gemeenten, het opnemen van huiselijk geweld in de nieuwe Wmo en de opzet van sociale wijkteams lopen we voorop als het gaat om inzicht, advies en training.

Welk aanbod heeft Movisie voor gemeenten bij het signaleren en aanpakken van huiselijk geweld in de nieuwe context?

Kijk op www.movisie.nl/huiselijkgeweld

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken